

SWIHUNGWAHUNGWANA SWA

SADiLaR

South African Centre for Digital Language Resources

YI SEKETERIWA
HI SWA TIMALI HI:

science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

YI FAMBISIWA HI:

HE TIRHISANA:

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

UNIVERSITEIT
iYUNIBESITHI
STELLENBOSCH
UNIVERSITY

XITSONGA: Khotavuxika 2021

DIGITAL HUMANITIES NI MISAVA YA HINA

“Xana Digital Humanities i yini eka wena? I xiyenge xihhi xa vaakatiko lexi vanga ta vuyeriwa ha xona? Xana hi swihhi leswi DH yi ku tsakisaka hi swona na swona u byi vona byiri kwihi vumundzuku bya DH eAfrika kumbe misava hinkwayo?” swivutiso leswi a swi kongomisiwe eka vatirhi va SADiLaR. Leswi landzelaka i nkomoiso wa tinhlamulo leti va ti nyikeke.

HLAYA HI MAYELANA NA:

Digital humanities
ni misava yahina

Phurojeke ya ESCALATOR

Nongonoko wa ku
Antswisa Ririmi eka
N’wana

Nhengeletano ya Global
Wordnet ya 2021

Nhengeletano ya World
Congress of African
Linguistics
Ya Vukhume

1

2

4

5

7

Loko va vutisa leswaku DH yi va khomele yini, rito ro khomeka leri nga huma eka tinhlamulo ta vatirhi ku vile ku kombisa swiyenge swa ntirhisano lowu DH yi nga na wona. Yi ni xiave eka ku humeselaka erivaleni maendlelo lama khumbaka mahanyelo ma vanhu hi ku angarhela. Swin’wana swa swiboho leswi tekiweke i ku humesela erivaleni nkoka wa swiphemu swa tinhlakomhaka to hambanahambana eka leswi DH yi vonakarisa xiswona kumbe ku tekisiwa xiswona. Wun’wana a nga vula leswaku a ku na xipimelo eka leswi nga ta endliwa hi DH; laha u tsandzekaka kona, hi laha u dyondzaka kona mikarhi hinkwayo. Yin’wana ya ku miangulo yi khumbile leswaku DH yi tlangile xiphemu lexikulu eka ku endla ndzavisiso wu fikeleleka hi ku olova eka nhlayo ya le henhla ya vanhu ku tlula emasunguleni. Mhakankulu ya ntirhisano, ku paluxela erivaleni ni ku fikeleleka hi ku olova swi na nkoka swinene. Mhaka leyi yi hlohlotela SADiLaR leswaku yi tekela enhlokweni ntikelo wa timhakankulu leti ni maendlelo ya tona eka DH.

Xivutiso lexi nga landzela muxaka wa xona a wu kongomisa eka mbuyelo wa DH eka vaakatiko. Nhlamulo yo twisiseka ku vile leswaku tindhawu hinkwato ta tiko ti fanele ku vuyeriwa hikwalaho ka DH. Ku swikota ka DH eka ku tisa ku antswisa hi tlhelo ra switirhisiwa kumbe hi vaakatiko lava tsan’wiweke swi nge koteki ku va ku hlamuseriwa vundzeni lebyi koxometaka. Nhlamulo yin’wana yo hlawuleka yi humesele erivaleni leswi DH yi nga khomela vadyondzi va xikolo (xale henhla na le tithexiyari)

na tilayiburari. DH yi tlakusa mahlayiselo na nhluvukiso wa vuxokoxoko, yi ri karhi yi famba emahlweni hi vutumbuluxi bya switirhisiwa leswi tilayiburari na vadyondzi va nga ta vuyeriwa eka swona. Leswi swi tiyisisa leswi vuriweke emasunguleni mayelana na ku endla ndzavisiso lowu wu nga fikeleleki leswaku wu fikeleleka eka vaaki hinkwavo.

Xivutiso xa vunharhu xi vutisiwile mutirhi un’wana na un’wana leswaku i yini lexi hlohlotelaka kumbe ku tsakisa hi DH. Tinhlamulo eka xivutiso lexi ti vile to hambanahambana, va ri karhi va kombisa hilaha DH yi nga ta pfuna ku va hlaysela nkarhi. Van’wana va boxile nkongomelo wa dyondzo leyi ni ku ntshuxeko loku va nga na kona eka ku tirhisa maendlelo ya DH. Xivutiso xi twakarile onge xi vulavurile ni swirho swa ntlawa hi tindlela to hambanana, tani hi leswi tinhlamulo a ti huma eka mbuyelo wa le henhla lowu khomelaka eka rixaka ni ku vuyeriwa vanhu. Tinhlamulo a ti pfula mahlo eka tindlela to hambanahambana ta vanhu hi ku tirhisa DH, hakunene swa hlohlotela ku vona ku ncica lokunene eka rixaka. Nhlamulo yin’we yi hlanganise DH eka “xiboho xin’we”, hi ku tekela enhlokweni hinkwaswo leswi a swi koka rinoko ni tinhlamulo ta ku yimisana kun’we.

Ekuheteleleni, un’wana na un’wana u byeriwile leswaku a languta madyelo ya rihlaza ni ku ehleketelaha laha a nga ta va a ri kona hi vumundzuku bya yena

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

YI SEKETERIWA
HI SWA TIMALI HI:

science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

mayelana na DH eAfrika ni misava hinkwayo. Hungunyana ra tinhlamulo leri nga tsutsuma exikarhi ka swirho swa ntlawa lowu, a ku ri ku langutela ku ndlandlamuka. Tinhlamulo ti katsile tinhlokomhaka to tani hi ku antswisa vuswikoti, ku hlawulekisa, ku dyondza vuswikoti byitshwa, ni ku vuyisa endlelo ra ndzavisiso hi ximanguvalawa. Ku vile ni leswi boxiweke hi ku kongoma leswaku Afrika yi fanele ku famba emahlweni eka DH, ehandle ka ku siya Africa endhzaku.

I xihlovo lexinene xo hlohlotella swinene ku vona hinkwaswo swi ri erivaleni ni mikunguhato leyinene ya vatirhi kulobye eka SADiLaR yi ri leyinene mayelana ni vumundzuku bya DH. Hakunene eka mavonelo lawa leswinene ni vumundzuku lebyinene swikona.

Loko ku ve u nga tsakela ku hlamula leswi kumbe swin'wana swa swivutiso mayelana na DH, ti twe u tshuxekile ku ti hlanganisa na hina.

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

PHUROJEKE YA ESCALATOR

ESCALATOR i phurejeke ya rixaka leyi kongomisaka eka vaakatiko lava lavaka ku tirha hi swilo swa Digital Humanities (DH) na Computational Social Science (CSS) eAfrika-Dzonga. Hambileswi phurojeke leyi yi nga tumbuluxiwa hi South African Centre for Digital Language Resources (SADiLaR), yi ta nyika xivandla xa ku cincanacincana hi mayelana na vuxokoxoko bya ku tirhisana kun'we, laha hinkwavo lava u teka xiave va nga ta amukeriwa ku hoxa xandla, na ku kombisa ntirho wa vona.

Phurojeke leyi pfulekela hinkwavo ku katsa na lava va ha sungulaka na valavisisi va khale va swiyenge swa DH na CSS. Phurojeke leyi yi ta nyika nkarhi eka vanhu lava nga ni ntsakelo eka swiyenge swa DH na CSS ku kuma vutivi, ku hlangana na tintangha ta vona kwala tikweni na matiko ya misava ku ta dyondza na ku avelana vutivi.

Yin'wana ya phuphu lerikulu ya phurojeke ya ESCALATOR i Digital Champion Initiative, leyi nga ta tisa tindlela ta vuleteri kumbe ku kondleteriwa ka valavisisi na vadyondzi lava va navelaka ku va varhangeri va vulavisisi bya

ximanguvalawa eka matiko ya ka vona. Goza leri ri ta boxeketisa lava nga na vutivi byo pima hi DH na CSS eka tindlela ta vulavisisi bya nkarhi wolowo hi ku pfuniwa hi vativi na tintangha ta vona. Lava nga ni ntsakelo va ta komberiwa ku rhumela mindzinganyeto ya vona laha va nga ta tirha ehansi ka vuleteri bya vakondleteri va vona. Enkarhini wo wolowo, va ta dyondza hi swa vuhluvukisi ni vuswikoti bya tikhompyuta leswi nga ta fambelana ni tiphurojeke ta vona na swona va ta kuma tindlela ta ku kula eka swa vuhlanganisi. Vakondleteri na vakondleteriwa lava nga ta tekiwa ro

ESCALATOR
eka webusayiti

ESCALATOR
vafambisinkulu wa
hina va phurojeke

SADiLaR
kumbe

ESCALATOR
eka bilogo

DHCSSza
twitter

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

sungula eka Digital Champions Initiative va ta tekiwa exikarhi ka 2021 xikan'we ni lava nga kunguhatiwa ku tekiwa hi 2022.

Nongonoko wa ESCALATOR wu ti yimisele ku vuyerisa machudeni ya digiri ya masungulo, machudeni ya digiri yo tlhandlekela, valavisisi lava endlaka vudokodela byo tlhandlekela, valavisi lava ha ku sungulaka, valavisisi va khale, valeteri, vativi va swa tilayiburari, ku dyondza ni swilo swo dyondzisa etiyuvhesiti ta mani na mani, valawuri va vulavusisi, ni minhlangano yin'wana ya vulavisisi eAfrika-Dzonga, ngopfu ngopfu lava va nga eka tidyondzo ta sayense ya swa vanhu na mahanyelo. Minghingiriko yo hambanahambana yi ta tlhela yi katsa na vanhu lava va nga ri ki va tidyondzo ta sayense ya swa vanhu na mahanyelo ku hlohotela ku hlanganisa vuswikoti bya tidyondzo ta ku hambanahambana leti hlanganisiwa kun'we, mbulavurisano na ntirhisano.

Loko valavisisi va kota ku tirha hi switirhi swa thekinoloji, datara, switirhisiwa swa vulavisisi, swi va pfuna leswaku va kota ku hlamula swivutiso leswi a swi nga koteki ku swi hlamula loko ku tirhisiwa maendlelo ya ntolovelo. Swi tlhela swi va pfuna ku va ni matimba ya ku hlamula tinxaka tin'wana ta swivutiso leswi a va tsandzeka ku swi hundzisa/ku swi hlamula eka nkarhi lowu nga hundza. ESCALATOR yi tshembisa ku tisa ku cinca lokunene eka lava ngheneleleke nileka rixaka hinkwaro. Valavisisi va tidyondzo ta sayense ya swa vanhu na mahanyelo va ta kota ku tirhisa tindlela leti faneleke ta maendlelo ya ximanguvalawa hi ku tirhisa switirhisiwa leswi kumekaka eka SADiLaR ku hundzisa swilaveko

swa rixaka eAfrika-Dzonga. Hi nkarhi valavisisi va tidyondzo ta sayense ya swa vanhu na mahanyelo eAfrika-Dzonga va ta tekeriwa enhlokweni tani hi varhangeri eka DH na CSS eAfrika ni matiko hinkwawo ya misava.

Loko u lava ku tiva swo tala hi mayelana ni phurojeke ya hina, endzela eka webusayiti ya <https://escalator.sadilar.org>. Swivutiso mi nga swi hundzisa eka vafambisinkulu wa hina va phurojeke ku nga: escalator@talarify.co.za kumbe menno.vanzaanen@nwu.ac.za. Ku tlhela ku tumbuluxiwa nakambe ndhawu ya kahle yo tirhela ka yona laha valavisisi va Afrika-Dzonga ni machudeni lava nga ni ku navela kumbe ku nghenelela eka phurojeke leyi ya DH kumbe CSS, ku leteriwa, switirhisiwa ni tindlela to hlaya kuva va ya hlangana ni tintangha ta vona leswaku va pfunana hi vuxokoxoko byitshwa, ku vutisa swivutiso, ni ku kurisa vuhlanganisi bya vona. Ku hlaya swo tala mayelana ni matirhelo ya hina ya ximanguvalawa na leswaku u nga nghenelela njhani DHCSSza eka bilogo ya - <https://escalator.sadilar.org/post/connect-with-the-community/>. Xohetelela, xiyenge xa hina xa mburisano xa Twitter [@DHSCCza](https://twitter.com/DHSCCza) (<https://twitter.com/DHSCCza>) I ndhawu leyi hi nga ta yisa vuxokoxoko hi mayelana ni DH kumbe tiphurojeke ta CSS, mitirho (mitlangu), switirhisiwa na tindlela to hambanana nakambe na ku senda vuxokoxoko lebyi humaka eka vaakatiko va hina.

ESCALATOR

Towards an inclusive & active community of practice
in Digital Humanities & Computational Social Science

NONGONOKO WA KU ANTSWISA RIRIMI EKA N'WANA

Nongonoko wa ku Antswisa Ririmi eka N'wana wu tisiwile hi va Ndzawulo ya tindzimi hi ku angarhela eYuvhesiti ya Stellenbosch hi ku yimela xiyenge xale xikarhi xa nhluvukiso wa switirhisiwa swa ririmi eAfrika Dzonga (South African Centre for Digital Language Resources / SADiLaR).

Xikongomelo-nkulu xa nongonoko wa ku antswisa ririmi eka n'wana i ku tlakusa ndzavisiso eka ku antswisa ririmi eka n'wana eka tidzimi hinwato ta le Afrika Dzonga ni nhluvukiso wa vulongoloxi hi ndlela ya thekinoloji leswaku swi kumeka hiku olova eka xivandla xa SADiLaR leswaku vativi va sayense hinkwavo lava tirhaka hi ririmi, swa miehleketo, ku dyondza ririmi ni vutsoniwa bya ririmi.

Xisayense ni swikongomelo swa nongonoko lowu iku lulumisa vutivi bya ririmi hi vuantswisi bya ririmi eka vana eka tindzimi hinkwato ta Afrika. Vulongoloxi eka swa tindzimi ta Afrika swa tivisa switirhisiwa swa swikambelwana leswi faneleke ku antswisa ni ku nghenelela ku ta tlakusa ririmi ni ku antswisa swa miehleketo eka vana va Afrika Dzonga lavanga ni rihanyu lerinene ni maendlelo ya dyondzo.

Nongonoko wa antswiso wa ririmi eka n'wana wu akile vuhlanganisi bya vativi va sayense lava tirhanaka ni vuantswisi bya ririmi eka swiyenge swa dyondzo swo hambanahambana ni tindzawulo e tiyunivhesiti leti landzelaka exikarhini ka Afrika Dzonga: Yunivhesiti ya Cape Town, Sefako Makgatho Health Sciences University, Yunivhesiti ya Kwazulu-Natal, Yunivhesiti ya North West,

Yunivhesiti ya Free State, Yunivhesiti ya Sol Plaatje ni Yunivhesiti ya Mpumalanga.

ojeke ya hina leya ntikelo yi fambisana kumbe ku tirhisana na tiyunivhesiti yi ri karhi yi kongomisa eka ku antswisa Commucative Development Inventories (CDIs) eka tindzimi hinkwato ta Afrika Dzonga. CDIs I switirhisiwa swa vatswari swa ku vika leswi kombelaka vatswari/vahlayisi ku vika loko n'wana a endla swikoweto, marito ni swivulwa. Swa swi kota ku pima ku antswa ka ririmi ku sukela eka tinhweti ta nhungu(8) ku ya fika eka tinhweti ta makumenharhu(30) na swona I swilemukisi leswinene ku hundza hinkwaswo swa ku antswisa mbulavurisano. Ku na CDIs ta ku hundza dzana wa tindzimi misava hinkwayo. Switirhisiwa leswi swi tirha ku komba swiphemu eka ku antswisa ririmi ni ku kuma mintolovelu ya makhomelo ya ririmi ka hari na nkarhi. Mintolovelu leyi yi vumbile tshaku ro antswisa vutivi bya tindzimi ni mahlelelo ya miehleketo ni switirhisiwa swa swikambelwana ematikweni yo tala. SADiLaR yi ta swikota ku endla leswaku CDIs ti kumeka eka tindzimi hinkwato ta Afrika Dzonga eka mundzuku ni le ka vulongoloxi lebyi endliweke hi vuswikoti bya CDIs.

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

YI SEKETERIWA
HI SWA TIMALI HI:

science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Vulongoloxi Vuhluvukisi bya Antswiso wa Ririmi byi ta va ni maendlelo yo hlanya. Vativi va sayense vanga tirhisa vulongoloxi lebyi ku tumbuluxa switirhisiwa swintshwa swo hlela ni swo nghenelela ku pfuneta xikan'we ni tindzimi, swa ndhavuko ni switirhisiwa leswi ringaneke malembe eka tindhawo to

hambanahambana ta dyondzo. Vuhluvukisi bya tindzimi ta kwala tikweni ni vulongoloxi bya nhlanganiso wa ririmi bya tivisa ku tumbuluka ka kharikhula ya tindzimi ta Afrika ta swa rihanyu ni swa dyondzo hi ntokoto lowu engetelela vuswikoti bya vona leswaku ku vonaka nkoka wa vona eka swilaveko swa kwala tikweni.

UNIVERSITEIT
iYUNIVESITHI
STELLENBOSCH
UNIVERSITY

TI HLANGANISE NA HINA:

Heather
Brookes

Frenette
Southwood

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

NHLENGETANO YA GLOBAL WORDNET YA 2021

Nhengeletano ya Global Wordnet Conference (GWC) ya vukhumen'we yi vile ni ntshamo hi siku ra vu 18 (khumenhungu) ku fikela siku ra vu 21 (makumembirhi n'we) hi n'hweti ya Sunguti 2021. A ku ri ro sungula GWC yi khomeriwa eAfrika na swona ro sungula yi khomiwa ehandle ko hlangana endhawini yin'we (virtually). SADIaR a yi ri vaseketeri hi tlhelo ra swa timali eka ntirho lowu. Hambileswi a ku ri ntirho lowu a wu khomiwile ehandle ko hlangana endhawini yin'we, nhengeletano yi kotile ku fikelela 41 (makumemune n'we) wa miandlalo ku katsa ni maphepha yo leha ni lawa yo koma na 11 (khume n'we) wa tiphositara. A ku ri na 216 (madzana mambiri na khume ntsevu) wa varhumiwa lava humaka ku suka eka matikonkulu ya ntsevu ya misava; Africa, Asia, Australia, Europe, North America and South America.

Ku ti lulamisela swi tile swi suka eYunivhesithi ya Afrika-Dzonga (Sonja Bosch, Marissa Griesel, Lydia Mojapelo), SADIaR (Juan Steyn, Liané van den Berg) na Yunivhesithi ya Pitori (Elsabé Taljard). Komiti leyi a yi fanele ku tirhana ni ku hlanganisa mitirho hinkwayo ni mitlhonthlo ya mitirho ya vona ya ku lulamisela

nongokono leswaku vuyeni hinkwabyo lebyi a byi fanele ku nghenelela ku yimela matiko hinkwawo ku suka Canada evupeladyambu ku fika Japan evuhumadyambu byi oloveriwa, hi ku tekela enhlokweni nkarhi wa lomu va humaka kona.

Nhengeletano yi

GWC miandlalo
ya nhlengeletano

GWC
minkandziyiso leyi

GWC miandlalo ya
tipositara

Arabic-multilingual
lexicons

Phurofesa.
Mustafa Jarrar

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

sungurile kahle hi ku amukeriwa hi malwandla ku suka eka mufambisinkulu wa SADiLaR, loyi a nga Phurofesa Langa Khumalo. Hikokwalaho ka ku va nhlengeletano yi khomiwile ehandle ko hlangana endhawini yin'we miandlayo ya maphepha hinkwayo yi kandziyisiwile hi vatsari va maphepha naswona yi tlangisiwile eka xivandla xa Zoom. Vaandlali hinkwavo a va fanele ku andlala miandzalo ya vona hi nkarhi wa vona na swona va tlhela va va kona hi nkarhi wa swivutiso ku ta hlamula hi ku landza nongonoko eka phephe rin'wana na rin'wana. Hambileswi nkarhi a wu pimiwile ku burisana a swi fanele ku va kona na vuhlanganisi eka munhu un'wana na un'wana. Mimburisano ya miandlalo hinkwayo a yi twakala yi ri ya risima. Lava a va ngenelerile va nandzikeriwile hi mapakelo ya tinhlokomhaka, ku suka eka mburisano wa lavantshwa va nga tumbuluxiwa eka Wordnet na switirhisiwa leswi nga ni mitirho yo hlawuleka, swo tanihi Taboo Wordnet. Ku ya hi ku dzika ka mburisano ku ya hi timhaka leti a ku ri tona mhakankulu ku fana ni ku tlakusa matshamisekelo ya Wordnet. Nhlengeletano leyi yi nga tumbuluxanga miandlalo ku suka eka swirho swa yona ntsena, kambe yi swi kotile ku koka rinoko eka valavisisi lavantshwa lava a va tsakela nhlokomhaka ya nhlengeletanokambe va nga kotangiki ku fikelela eka nkarhi lowu nga hundza. Minkandziyiso leyi, yi nga kumeka eka webusayiti ya GWC: <https://www.globalwordnet.co.za/programme/>

Miandlalo ya tipositara yi hoxiwile eka webusayiti ya nhlengeletano na swona a yi fambisana na fomo ya Google leswaku varhumiwa va ta kota ku khumbhana na vatsari. Tipositara ti kongomisa ngopfu eka ntirho lowu a wu ri eku humelerisiweni na kona swi kombisile ku ncinca lokukulu hi

Wordnet ni matirhiselo ya Wordnet. Tiphositara ta miandlalo leyi ta kumeka eka: <https://www.globalwordnet.co.za/poster-presentation/>

Mustafa Jarrar, Phurofesa ya xiencyiso vuhluri (Artificial Intelligence) wo huma eYunivhesiti ya Birzeit (ePalesitina) a ku ri yena xivulavurinkulu xa ntirho lowu. Vuxokoxoko bya mbulavulo wa yena a byi kongomisiwe eka sayense ya ntivo wa ririmi ni Wordnet. Phurofesa Jarrar u vulavurile hi ntivo wa swa sayense ya swa ririmi, leyi nga ta va ni nkoka wa ku va Wordnet ni sayense ya swa ririmi hi nkarhi wu ri wun'we. Eka mbulavulo wa yena u khumbhile leswi swi nga dyondziwaka ku suka eka vunjhiniyere bya ririmi bya matsalwa ku aka Wordnet ni sayense ya swa vuxokoxoko na vundzeni bya ximfumo le byi baseke. Mbulavulo wa vumbirhi wu khumbile sayense ya vuxokoxoko ya Arabic Wordnet leyi nga akiwa ximfumo na sayense ya vuxokoxoko le byi hlutiweke hi miehleketo. Sayense ya vuxokoxoko yi mpfapfarhutiwe hi xivumbeko xo fana ni xa Wordnet, yi endliwile kun'we ku ya eka Princetone Wordnet, vutivi bya girafu ya WikiData, ni Arabic-multilingual lexicons. Sayense ya vuxokoxoko yi akiwile eYunivhesiti ya Birzeit ePalesitina, na kona ya kumeka eka <https://ontology.birzeit.edu/concept/293198>

Komiti ya vululamisi yi kumile matirhelo lamakulu ku suka eka maendlelo ya ku humelerisa ku suka eka vuhlanganisi bya thekinoloji leyintshwa ku humelerisa nhlengeletano na swona swirhalanganyi hinkwaswo swi hluriwile hi ku tirhisa switirhisiwa swa thekinoloji. Phurofesa Christiane Fellbaum hi un'wana wa swirho eka vasunguri va Global Wordnet Association. U kombisile ku tsaka ka yena hi leswi

YI SEKETERIWA
HI SWA TIMALI HI:

science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TSHIKELELA LAHA KU KUMA SWIHUNGWAHUNGWANA SWA HINA

Swihungwahungwana
swa SADIaR

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

ntirho wu nga fambisa xiswona. Eka nkarhi lowu taka nhlengeletano yi ta khomiwa hi ku tirhisa tindlela timbirhi ku nga maendlelo mo khoma nhlengeletano ehandle ko hlangana endhawini yin'we (virtually) na ku va ku hlanganiwa endhawini yin'we ku ta olovisela varhumiwa leswaku va ta ngehenela va tele. Nakambe hi nga navela leswaku o nge ku nga va ni ndlela ya ku kuma siku ra ku tshama kun'we etikweni ra ka hina ro saseka na varhumiwa bya nkarhi lowu taka bya GWC hi kota ku vonana.

Varhangeri va nhlengeletano, na kambe van'wana va vasunguri ni va Holobyte va nhlangoano wa Wordnet: Phurofesa. Christiane Fellbaum, eYunivhesiti ya Princeton, USA, and Phurofesa. Piek Vossen, eYunivhesiti ya Vrije Amsterdam, eNetherlands

Global WordNet Association

NHLENGETANO YA WORLD CONGRESS OF AFRICAN LINGUISTICS YA VUKHUME (WOCAL 10)

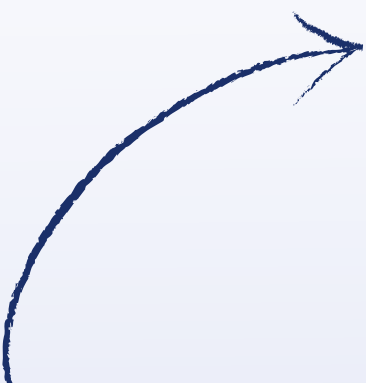
Yi ta rhurheliwa eYunivhesiti ya Leiden,
Ku suka ra ti 7 ku fika 12 Khotavuxika 2021

Matimu ya kombisa leswaku a ku ri na timhakankulu ta nkoka timbirhi le ti nga tisa WOCOL eka vanhu kumbe eka ku va yiri kona, hi ku ya hi Robert Herbert loyi a nga un'wana wa varhangeri va komiti yo sungula ya nhlangoano wa WACOL.

Matimu ya kombisa leswaku a ku ri na timhakankulu ta nkoka timbirhi le ti nga tisa WOCOL eka vanhu kumbe eka ku va yiri kona, hi ku ya hi Robert Herbert loyi a nga un'wana wa varhangeri va komiti yo sungula ya nhlangoano wa WACOL. U hlamusela mhaka yo sungula tanihi xinyanyuri xa ku lwela ntshuxeko wa Afrika na mhaka ya vumbirhi ku ri xinyanyuri

ku fika eka nkarhi wa 1990, loko Afrika-Dzonga ku suka eka mfumo wa xihlawuhlawu. Hi nkarhi wo walowo Afrika-Dzonga a yi ri ni torha ra ku katsiwa eka swa tidzondzo swa misava hinkwayo endhzaku ka ku tsan'wiwa malembe layo hlaya lawa ya hundzuke.

LEI HI YIN'WANA YA MIHLENGETANO LEI YI MI NGA FANELANGIKI LESWAKU YI MI HUNDZA!

Loko ku ve a wu se
tsarisela, u
komberwa ku
endla tano eka:

TLILIKA KU KUMA
VUXOKOXOKO BYO TI
HLANGANISA NA HINA:

“

“Hikokwalaho ka sweswo vumundzuku bya WACOL swi ni nkoka wa risima ku tekela enhlokweni kumbe leswaku swi tshama emiehleketweni, ku va ku koteka ku hlayisa matimba ya khinkhi wa WACOL tanihi loko ku ri wona ntiyiso ntsena misava hinkwayo ni ku hlanganela ka mavonelo eka vandla ra swa tindzimi ta xintima leswi nga ta koxometa matimba eka ku nghenelela ka vatsari va Afrika.”

- Robert Herbert

WOCAL10 yi tshembisa ku ya va ni nhlengeletano yo tsakisa ni ku nyanyula loku nga ta pfula mahlo ni ku tisa mavonelo yo antswa ku suka eka valavisi va misava hinkwayo. Van'wana va hina eka SADiLaR hi tiyimisele swinene ku fika eka nhlengeletano hikuva hi wona ntsena ntiyiso eka misava hinkwayo ni ku hlanganela ka mavonelo eka dyondzo ya swa tindzimi ta xintima leswi nga ta koxometa matimba eka ku nghenelela ka vatsari va Afrika.

Ku tlhela ku va na Technologies for Enhanced Documentation of African Languages pre-workshop (TEDAL) leyi mi nga ta langutela eka yona. Ntirho wa ku ti lunghiselela lowuntsongo ka TEDAL wu ta teka ndhawu vhiki ku nga siva ni nhlengeletanonkulu wa WACOL (31 Mudyaxihi-4 khotavuxika) lowu nga ta fambisiwa hi:

- Phurofesa Felix Ameka: Yunivhesiti ya Leiden
- Dokodela Sara Petrollino: Yunivhesiti ya Leiden
- Dokodela Emmanuel NGUE UM: Yunivhesiti ya Yaounde
- Daan Van Esch: wa Google
- Mmasibidi Setaka: wa SADiLaR

Hi nkarhi wa ku ti lulamisela lokuntsongo, Juan Steyn na Mmasibidi Setaka vo huma eka SADiLaR va ta ya kombisa ndzavisiso wa sweswi ni switirhisiwa leswi antswisiweke eka SADiLaR swa tindzimi ta xintima eAfrika-Dzonga. Tinhlokomhaka to fana ni AI technologies, tindzimi ta xintima ni

vukandziyisi bya swa tindzimi u ta burisaniwa hi nkarhi wa ntirho wa ku ti lulamisela.

Xo hetelela, SADiLaR yi ta tlhela yi va ni xiphemu eka nhlengeletano wa WOCALL hi siku ra 9 Khotavuxika ku sukela hi 16:00-18:00. Tiyisisani leswaku mi va kona, hi kombiseni nseketelo wa n'wina, kutani mi tiphina hi maphepha ya nharhu lawa ya amukeriweke hi swirho swa SADiLaR ku nga: Phurofesa Langa Khumalo, Phurofesa Tunde Ope-Davies, Rooweither Mabuya na Andiswa Bukula. Ku ta burisaniwa hi tinhlokomhaka to ta ni hi leti, hi nkarhi wa swivutiso ni tinhlamulo (Q&A):

- Ku tivisiwa ka SADiLaR
- Vufambisi bya mbhurisano: hikwalaho ka yini ku lulamisiwile muako wa vulavisi wa tindzimi ta Afrika?
- Thekinoloji ya vukandziyisi lebyi antswisiweke bya tindzimi ta xintima: hi tindlela letintshwa